

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE – INŠTITUT ZA DRUŽBENE VEDE
Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij
Ljubljana, Kardeljeva ploščad 5

Tel.: 01/5805-370, 01/5805-105
Fax: 01/5805-104
E-mail: cjmmksjm@fdv.uni-lj.si

Raziskava

STALIŠČA O KORUPCIJI 2008

naročnik
Komisije za preprečevanje korupcije Republike Slovenije

pripravil:
dr. Slavko Kurdija

Ljubljana, 15. 3. 2009

STALIŠČA O KORUPCIJI 2008

Poročilo o raziskavi

V dneh od 4. do 11. februarja 2009 smo na osnovi vzorca telefonskih naročnikov zajeli 911 polnoletnih oseb, državljanov Slovenije, in z njimi izvedli telefonski intervju s pomočjo standardiziranega vprašalnika "Stališča o korupciji". Vzorčenje je potekalo iz vzorčne baze N=3255, pri realiziranih 911 intervjujih pomeni, da je bila vzorčna baza izčrpana do 28%. Telefonske intervjuje je izvedlo 28 izšolanih anketarjev CJMMK, povprečen čas trajanja intervjuja (računalniška meritev) je bila 12 minut, medtem ko je bil skupni bruto čas trajanja ankete 430 ur.

Zasnova vprašalnika Stališča o korupciji 2008 temelji na predlogi, ki jo je podal naročnik, dopolnila in dokončno metodološko oblikovala pa jo je raziskovalna skupina CJMMK v sestavi: red. prof. dr. Niko Toš, izr. prof. dr. Vlado Miheljak, doc. dr. Slavko Kurdija in doc. dr. Samo Uhan. Pri metodološki redakciji ter koordinaciji, nadzoru, ureditvi datoteke in izdelavi sumarnega poročila pa sta sodelovali strokovni sodelavki CJMMK Rebeka Falle, univ. dipl. soc. in Živa Broder, univ. dipl. soc.

S telefonskimi intervjuji zbrano empirično gradivo smo, glede na strukturna odstopanja polnoletne populacije, utežili (ponderirali) in s tem zmanjšali pristranost in napake v rezultatih. Sistem ponderacije temelji na populacijskih izenačitvah glede na spol, starost, izobrazbo in prostorsko razpršenost. Utemeljitev in opis postopka uteževanja je podan v dokumentu S. Kurdija, J. Štebe, "Oblikovanje vzorčnih uteži za telefonsko anketo Politbarometer", CJMMK, PB3/97

Poročilo vsebuje pregled vseh vprašanj in dobljenih odgovorov. Dodane so medletne primerjave, ter tematsko sorodni podatki iz sekundarnih virov. Vprašanja in odgovori v gradivu so prikazani v izvorni obliki.

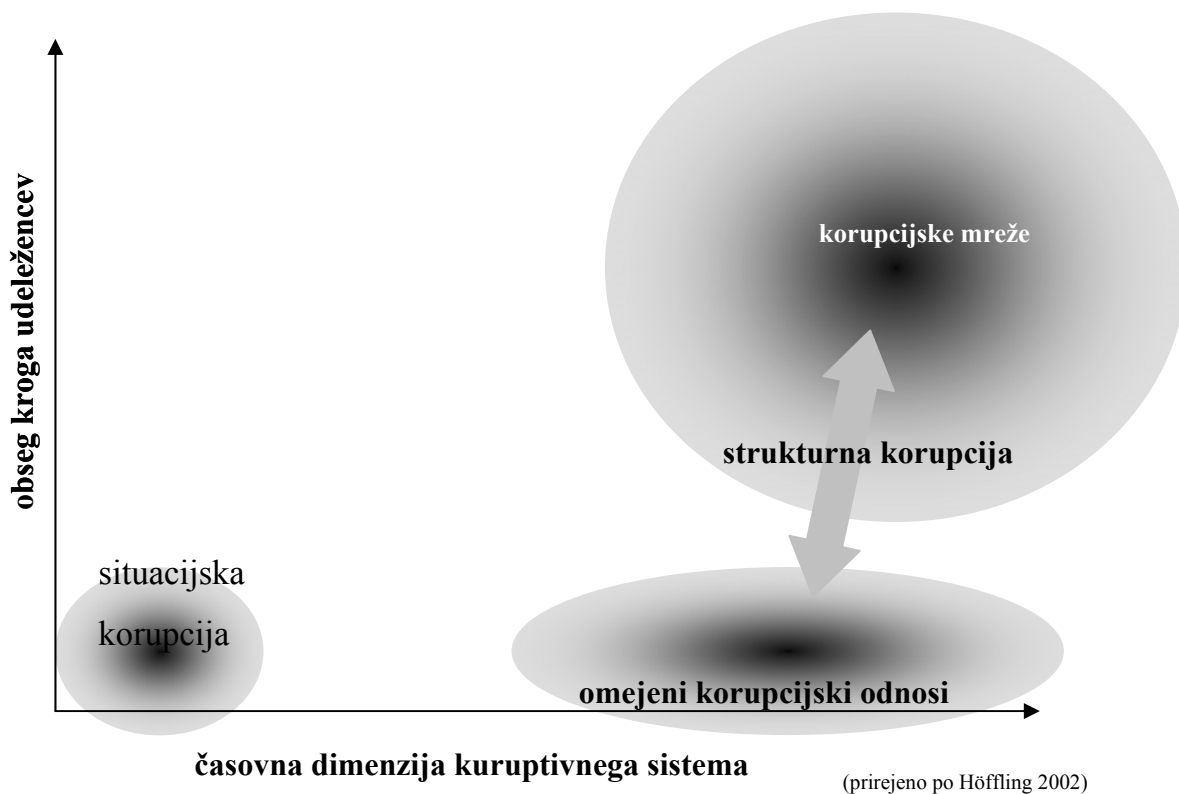
1.0 Pojemni uvod in osebna izkušnja korupcije

V povezavi s sondažo tako kompleksnega pojava kot je korupcija, se najprej pojavi vprašanje, kolikšen del koruptivnih dejanj javno mnenje sploh lahko zabeleži kot svojo osebno izkušnjo. Nasploh je možno (po Rose-Ackerman) koruptivni univerzum deliti na t.i. »*low-level corruption*«, torej korupcijo, ki se dogaja na nižjih upravnih in storitvenih nivojih sistema in pa t.i. »*high-level corruption*«, ki zajema visoke nivoje sistema in je umeščena v komplicirane socialne mreže .

Posameznik, ki ga ujame empirično spremljanje skozi javnomnenjsko profilacijo, trči predvsem na korupcijske dileme in probleme situacijske narave (kjer je krog udeležencev majhen, čas dogajanja pa omejen) ter (redkeje) na, po obsegu omejeno, a dalj časa trajajoče strukturne korupcije. Praviloma pa je velika večina ljudi zelo oddaljena od strukturne korupcije, ki izhaja in se dogaja v »high-level« korupcijskih mrežah. Kje se torej »percepcijsko« giblje empirični posameznik? Kot kaže spodnja shema, ima »slehernik« največ možnosti participacije v polju **izolirane situacijske korupcije**, kjer pa zaradi prisiljenosti v osebno, sporadično pobudo neznanemu in sistemsko nestigmatiziranemu izvajalcu uslug, vstopa v polje nejasnega in nekontroliranega tveganja (t.i. **tvegana korupcija**), zato takšna oblika ni ekspanzivna. Drugi tip, je t.i. **vsakdanja korupcija**, ki jo determinira konformno vedenje (t.i. sistemske korupcije) ter bežna, situacijska interakcija. Deluje predvsem takrat, ko v nekem socialnokulturnem okolju vlada tak tip socialnega vedenja kot splošno znan in splošno sprejet in zato ponudba uslugojemalca ali celo zahteva uslugodajalca ne predstavlja resnejšega ekscesa. Ta tip je prisoten in ekspanziven tam, kjer mikro-morala prevladuje nad formalno makro-moralo. Ko gre za visoko stabilnost (trajnost) odnosov ter hkrati omejeno institucionalizacijo, dobimo obliko korupcije, ki je odporna na korupciji sovražno okolje. Namreč obojestransko pripravljenost na korupcijsko izmenjavo se odvija v specifičnem, ekskluzivnem in konspirativnem okolju majhnega števila, včasih tudi samo dveh akterjev, zato jo Höffling poimenuje **intimna korupcija**. Vse tri, tvegana, intimna in vsakdanja korupcija se potencialno dotikajo »slehernika«, običajnega državljana. Tvegana in intimna korupcija v principu nista visoko ekspanzivni, ekspanzivnost vsakdanje korupcije pa je v največji meri odvisna od socialno-kulturnega okolja. Četrti tip, ki ga označuje sistemskost in konformnost ob hkratni relativni trajnosti in strukturiranosti oz. institucionaliziranosti, pa predstavlja t.i. **ekspanzivno korupcijo**¹. Ta oblika je socialno-

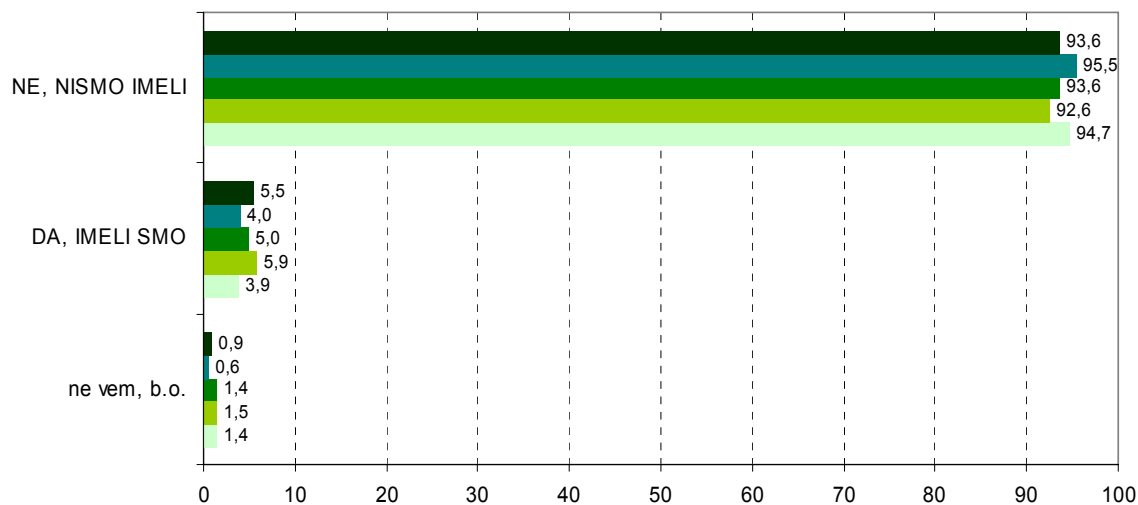
¹ model povzemamo po: Höffling, Ch.: Korruption als soziale Beziehung. Leske+Budrich. Opladen 2002, str.78f.

kulturno dokaj univerzalna, vendar pa se »slehernik« v principu z njo ne srečuje, ker poteka znotraj (iniciacijskih) socialnih mrež.

Posameznik (»slehernik«) ki nima osebnih izkušenj, si po drugi strani (predvsem z medijskim posredovanjem ali konstrukcijo) ustvarja o tem prikritem fenomenu neko predstavo, s katero ocenjuje moč in domet fenomena. Tako je empirični posameznik razcepljen med (subjektivno) zaznavo moči in dometa »visoke« korupcije ter hkrati odsotnostjo osebne izkušnje. V tej diskrepanci leži odgovor, zakaj več kot polovica vprašanih v naši raziskavi vidi korupcijo kot velik oz. zelo velik problem, hkrati pa izpričuje osebno izkušnjo le zelo malo vprašanih. V tokratni meritvi (za leto 2008) je takih 5% vprašanih. Rahlo povišan delež iz lanskih 4% se izenači nekje z deležem iz raziskave v letu 2004 in 2006.

STE IMELI V ZADNJEM ČASU KAKRŠNOKOLI IZKUŠNJO S KORUPCIJO?

FDV - CJMMK, Stališča o korupciji, 2008, N=911

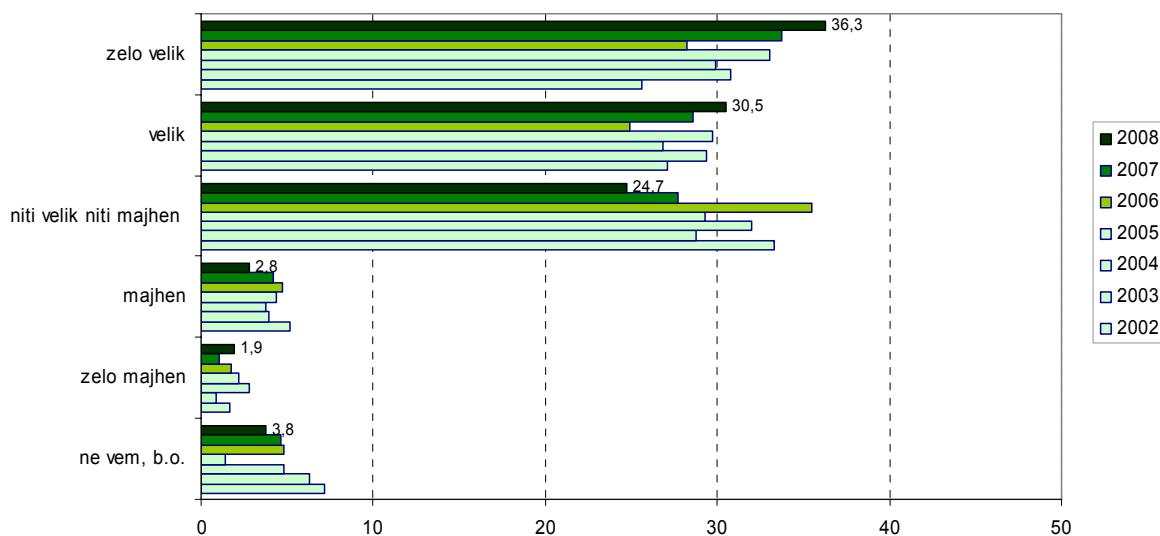
2003 2004 2006 2007 2008

2.0. Zaznava in ocena razširjenosti korupcije v Sloveniji

Sprejemanje podkupnine v javnih službah se v kontekstu javnomnenjskega raziskovanja kaže kot "najvidnejši in najznačilnejši" kazalec razširjenosti korupcije. Presoj o razširjenosti korupcije v javnih službah respondenti v največji meri opirajo na poročanje medijev in v manjši meri na osebne izkušnje s korupcijo. Slednje nam, tako kot tokrat, potrjuje tudi serija podatkov iz predhodnih meritev. Odgovori na izhodiščno vprašanje "*Ali ste imeli vi ali vaši bližnji v zadnjem letu kakršnokoli izkušnjo s korupcijo?*", govorijo o razmeroma nizki ravni personalne zaznave korupcije v Sloveniji, če upoštevamo podatek, da že šesto leto zapored približno 95% vprašanih ni imelo konkretne izkušnje s korupcijo (v obdobju zadnjega leta). Seveda pa ta podatek ne govori o realni razširjenosti korupcije na različnih ravneh, saj izhaja iz osebnega srečanja s koruptivnim dejanjem in predpostavlja "sistemska izključenost" konkretnega posameznika.

Empirični posameznik se torej večinoma ne srečuje s pojavom neposredno, vendar ga zaznava preko formalnih in neformalnih informacijski kanalov, ki oblikujejo njegovo stališče in mnenja, povezana s to tematiko. Vemo, da so mnenja, kljub svoji kompleksnosti in arbitrarnosti, lahko pomembni, če ne celo ključni dejavniki oblikovanja družbene klime in političnega razpoloženja v določenem družbenem okolju. Kakšno je torej mnenje Slovencev o razširjenosti tega pojava v Sloveniji?

KAKO VELIK PROBLEM JE KORUPCIJA V DANAŠNJI SLOVENIJI?

FDV - CJMMK, Stališča o korupciji, 2008, N=911

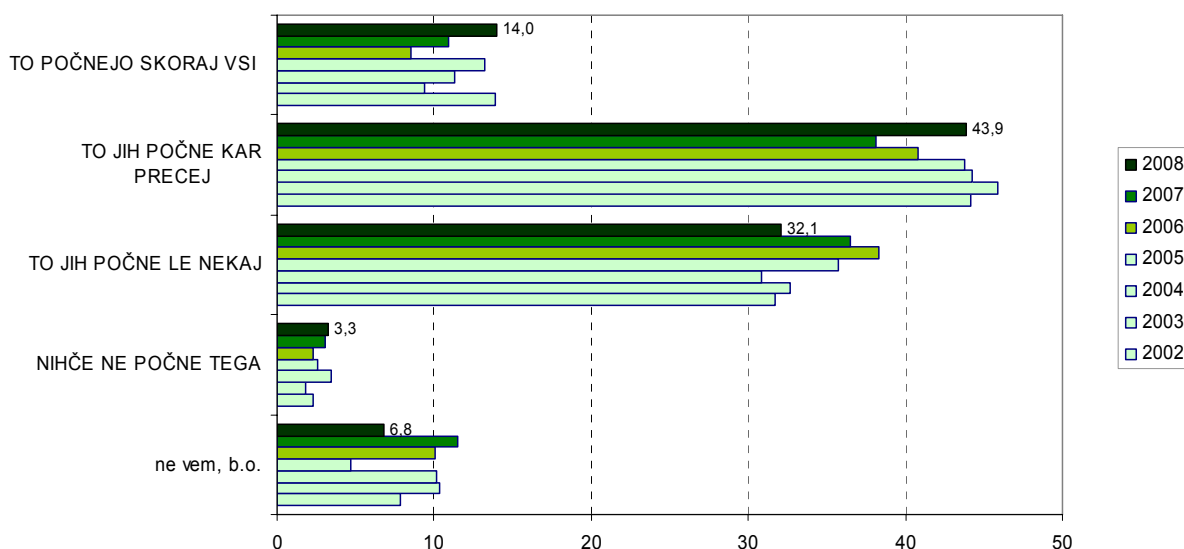
Eno ključnih vprašanj raziskave pokaže, da je – po mnenju ljudi – pojav v Sloveniji dokaj razširjen in da se njegova pojavnost v zadnjih letih, še posebej izrazito od leta 2006, še stopnjuje. Če seštejemo odstotke na odgovorih "velik problem" in "zelo velik problem" in ta seštevek primerjamo z odmerami iz zadnjih treh raziskav, vidimo, da gre za premik iz 53% na 62% in v zadnji meritvi na 67%. To potrjuje tudi povprečna ocena na lestvici od 1 do 5 (1 - zelo majhen problem / 5 - zelo velik problem), kjer smo leta 2006 beležili povprečje 3,77 v letu 2007 3,94 in v zadnji meritvi (za leto 2008) 4,00. Premik v zadnjem letu sicer ni tako izrazit kot pred tem, a indikativna je predvsem njegovala medčasovna tendenca v smeri povečane kritičnosti javnega menja do tega pojava v Sloveniji.

3.0 Razširjenost korupcije v javnih službah

Na vprašanje o sprejemanju podkupnine v javnih službah se kot prevladujoče mnenje v celotni časovni seriji izkaže prepričanje o razmeroma veliki razširjenosti korupcije v javnih službah. Večina (44%) anketirancev ocenjuje, da podkupnino v javnih službah sprejema "precej javnih uslužbencev". Približno tretjina vprašanih (32%) meni, da podkupnino sprejema "le nekaj javnih uslužbencev", 14 % jih meni, da to počnejo skoraj vsi javni uslužbenci, le zanemarljiv delež anketirancev (3%) pa meni, da javni uslužbenci ne sprejemajo podkupnin. Slika splošne ocene o razširjenosti korupcije v javnih službah se v daljšem časovnem ni bistveno spremenila, a je kritični pol te slike, še posebej v zadnji meritvi, izostren. Vidimo namreč porast deležev odgovorov: *to počnejo skoraj vsi in to jih*

počne kar precej. Pričakovana pa ostaja tudi sociodemografska struktura anketirancev, ki izrekajo stališča o razširjenosti korupcije. Analiza pokaže, da prepričanje o razširjenosti korupcije močneje prevladuje med anketiranci srednjih in nižjih izobrazbenih kategorij, upokojenci, brezposelnimi in tistimi z nižjim materialnim statusom.

KAKO RAZŠIRJENA STA V SLOVENIJI POJAVA KORUPCIJE IN SPREJEMANJE PODKUPNINE V JAVNIH SLUŽBAH?

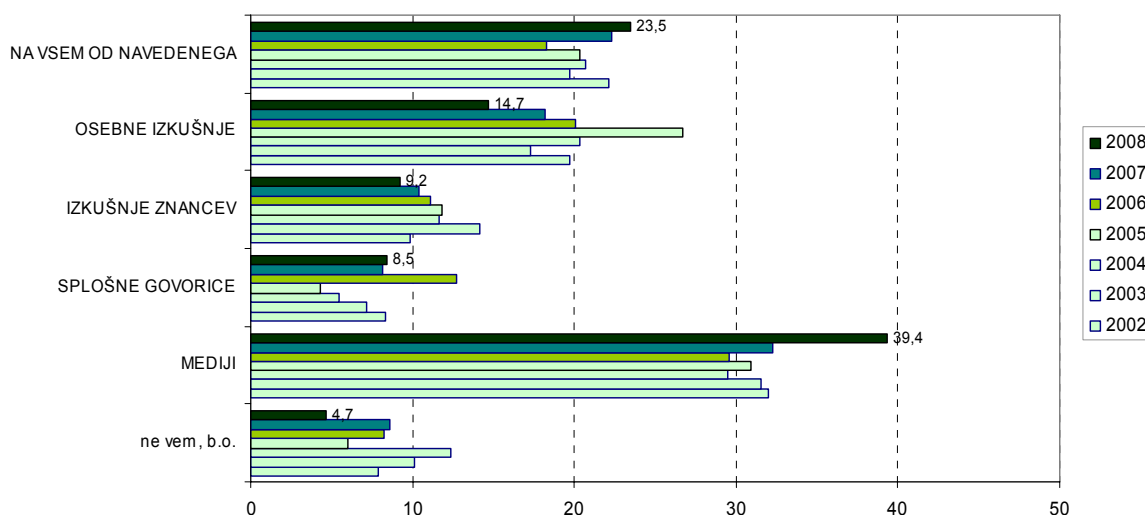
FDV - CJMMK, Stališča o korupciji, 2008, N=911

4.0 Dejavniki, ki vplivajo na oblikovanje stališč

Interpretacija ocen o razširjenosti korupcije v javnih službah vključuje vprašanje dejavnikov, ki vplivajo na oblikovanje stališč o problemu korupcije. Rezultati predhodnih meritev kažejo, da *osebne izkušnje* s korupcijo in izkušnje drugih, ki jim anketiranci zaupajo, vplivajo na ocene o razširjenosti korupcije, vendar v manjši meri kot drugi dejavniki, pri čemer se delež v obdobju šestih meritev ni bistveno spremenil in ne presega petine respondentov (19%-2002; 20%-2006, 18%-2007, 15%-2008). V primerjavi z lansko meritvijo je delež anketirancev, ki ocene o razširjenosti korupcije utemeljujejo na govoricah oz. na tistem, kar ljudje na splošno govorijo o javnih uslužbencih, ostal na enaki ravni (8%). Premik pri tem odgovoru smo beležili predvsem v primerjavi med raziskavama 2006-2007. Na pripovedovanju tistih, ki jim zaupajo, svoja stališča utemeljuje 9% respondentov, nekaj manjši vpliv kot lani (18%) pa imajo osebne izkušnje, ki jih kot vir ocen navaja 14% respondentov. Še vedno pa na ocene o razširjenosti korupcije najbolj vplivajo mediji; skoraj 40% anketirancev ocene o razširjenosti korupcije utemeljuje na tistem, kar so prebrali v časopisih in slišali na radiu in TV. Moč

medijev kot vira za oceno razširjenosti korupcije pa se je v primerjavi z lansko odmero (32%) izrazito povečala (39%). Delež vpliva medijev ostaja konstanten in prevladujoč v celotnem nizu šestih meritev. Dobršen delež povečane »moči« medijev, kot informacijskega vira, na prehodu od 2007 na 2008, pa gotovo temelji tudi na dejstvu, da je bilo leto 2008 volilno leto - torej obdobje, ko je tema korupcije na »medijskem jedilniku« praktično vseh političnih strank. Strukturna analiza pokaže tudi, da je pretežno na tej osnovi oblikovano tudi prepričanje, da *precej javnih uslužbencev sprejema podkupnino*. Prav tako pa, da je vpliv medijev na oblikovanje stališč o razširjenosti korupcije v javnih službah, tako v aktualni kot v vseh predhodnih meritvah, največji med najstarejšimi (statusno med upokojenci in kmeti) ter anketiranci z nižjimi stopnjami izobrazbe.

NA ČEM PREDVSEM TEMELJI TO VAŠE MNENJE? JE UTEMELJENO PREDVSEM NA ...

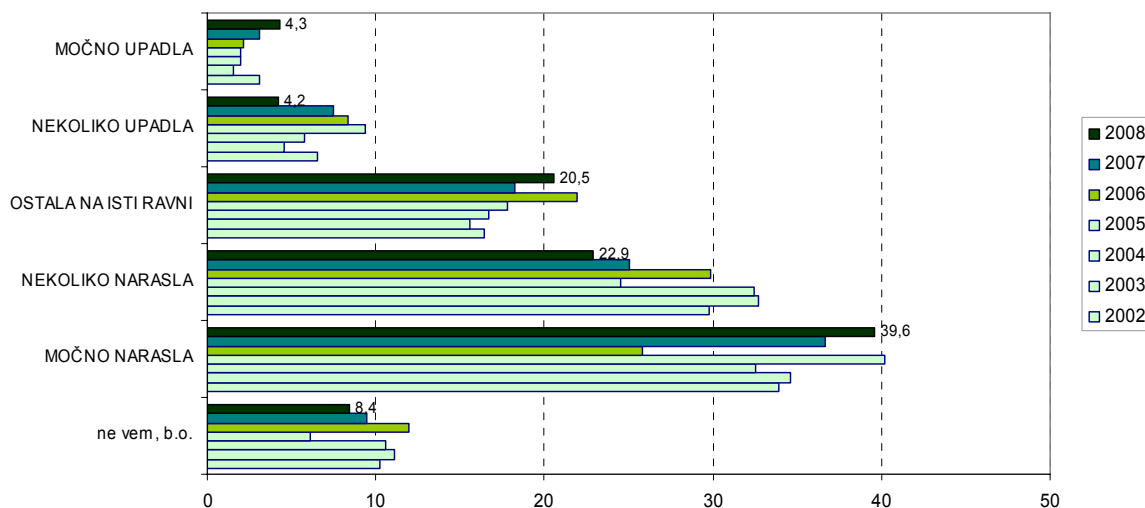
FDV - CJMMK, Stališča o korupciji, 2008, N=911

5.0 Referenčno obdobje korupcije

Referenčno obdobje za pojav korupcije v Sloveniji je po mnenju večine anketiranih čas po letu 1990. V seštevku odgovorov *nekoliko narasla / močno narasla* je to 63 % anketiranih. V primerjavi s predhodnimi meritvami je delež, ki govori o porastu korupcije, še posebej izrazito naraščal v zadnjih dveh meritvah in ponovno dosegel tak delež kritičnih odzivov, ki so bili značilni za obdobje meritev pred letom 2006. Ne glede na dinamiko pa je očitno, da javnost v povprečju sedanje obdobje v primerjavi s tistim pred letom '90, vrednoti kot bolj koruptivno. Ocena o povečanju korupcije prevladuje med starejšimi aktivnimi anketiranci in v

starostnih skupini nad 60 let, manj premožnimi kategorijami ter nižjimi izobrazbenimi kategorijami. Glede na zaposlitveni status pa predvsem med samozaposlenimi, brezposelnimi in upokojenci.

ALI JE V PRIMERJAVI Z OBDOBJEM PRED LETOM 1990 KORUPCIJA V DANAŠNJI SLOVENIJI ...

FDV - CJMMK, Stališča o korupciji, 2008, N=911

6.0 Ravnanja in ocene verjetnosti korupcije na posameznih področjih - koruptivni potencial.

Z raziskavo smo izmerili pripravljenost respondentov na sprejemanje korupcije kot sredstva za doseganje ciljev na neposreden način (ravnanje v hipotetičnem primeru) in posredno, z oceno verjetnosti korupcije na posameznih področjih. Za neposreden kazalec koruptivnega potenciala smo uporabili vprašanje, ki respondente sooča s hipotetično situacijo - kaj naj naredi človek, ki potrebuje neko dovoljenje od države, če mu uradnik reče "bodite potrpežljivi" in jih spraševali o ravnanju v takšni situaciji. Respondenti so lahko izbrali različne načine ravnanj in sicer:

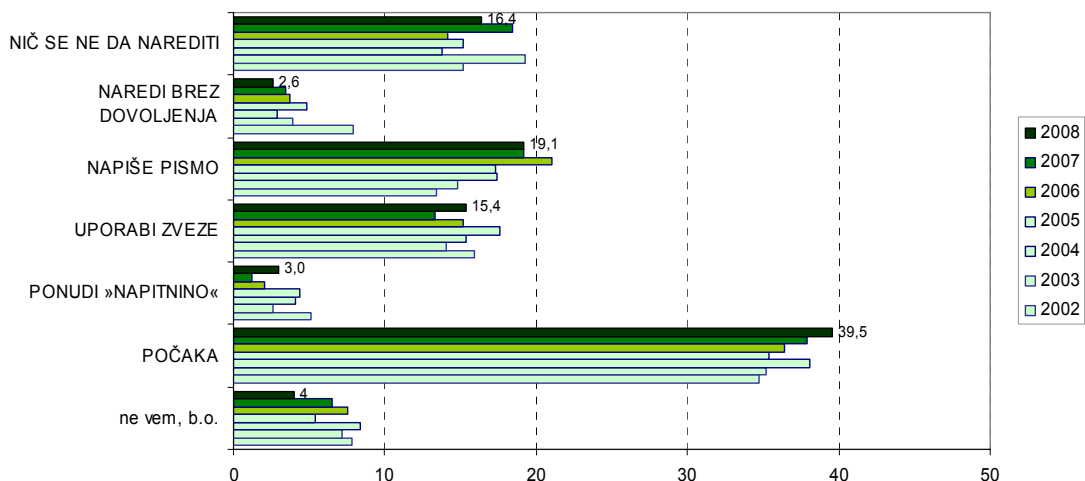
- naj počaka, se bo že uredilo
- naj uradniku ponudi napitnino
- naj uporabi zveze
- naj napiše pismo predstojniku urada
- naj naredi brez dovoljenja to, kar namerava

- nič se ne da narediti

Odgovori na vprašanje o ravnanjih posameznikov kažejo na nizko načelno pripravljenost posameznikov, da bi sodelovali v korupciji – 39 % anketiranih meni, da je najboljša pasivna drža oz. "počakati, da se stvari uredijo"; 15% anketirancev meni, da naj posameznik za dosego cilja uporabi zveze oz. ponudi "napitnino" (3%); 3 % anketirancev meni tudi, da naj posameznik nameravano doseže "brez ustreznih dovoljenj", 16 % anketiranih ne vidi rešitve za težavo, medtem ko bi približno petina (19%) vprašanih o tem problemu obvestilo predstojnika urada. Bolj opazna sprememba v časovni vrsti, ki jo velja omeniti, je sprememba pri odgovoru *nič se ne da narediti*, kjer smo iz 2006 na 2007 beležili porast iz 14% na 18%, v zadnjem letu pa je delež pri tem odgovoru zopet nekoliko upadel (iz 18% na 16%), kar vzbuja nekaj več optimizma - glede občutka apatičnosti in nemoči v javnosti, ko gre za reševanje problema korupcije.

Strukturne primerjave pokažejo, da tako "koruptni" (*uporabi zveze*), kot "protestni" (*napisati pismo*) potencial izkazujejo predvsem mlajši in visoko izobraženi anketiranci ter anketiranci, ki poznajo izkušnje drugih. Glede na status je najvišji delež izrečenega koruptnega potenciala (kot *uporaba zvez*) zaslediti med samozaposlenimi.

KAJ NAJ NAREDI ČLOVEK, KI POTREBUJE NEKO DOVOLJENJE, ČE MU URADNIK REČE: "PODITE POTRPEŽLJIVI, POČAKAJTE"?

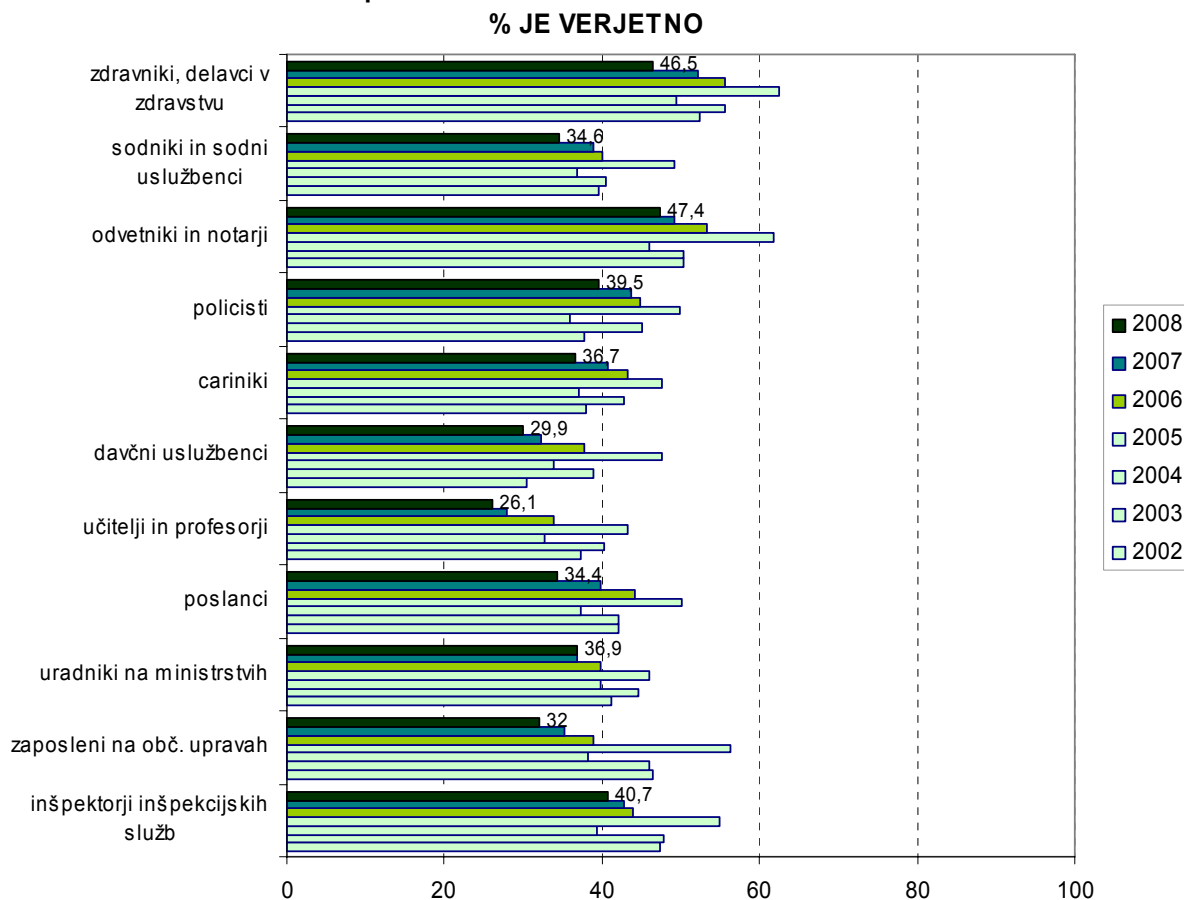

FDV - CJMMK, Stališča o korupciji, 2008, N=911

6.1 Verjetnost korupcije na izbranem področju

Ocene verjetnosti korupcije na izbranih področjih smo uporabili kot posreden kazalec korupcijskega potenciala. Respondenti so za posamezna področja ocenjevali *verjetnost, da bi morali ponuditi denar, darilo ali uslugo, da bi uradne osebe opravile tisto, kar so dolžne storiti*. Značilnost predhodnih meritev je bila, da je glede na povpraševanje največ respondentov izrazilo prepričanje, da je največja verjetnost za pojav korupcije v *zdravstvu*. V tokratni raziskavi pa so najvišji delež verjetnosti korupcije anketiranci pripisali *odvetnikom in notarjem*. Še vedno jim tesno sledijo *zdravniki, inšpektorji, policisti, uradniki na ministrstvu, cariniki*, nadalje pa *sodniki ter sodni uslužbenci* in *poslanci*. Na dno lestvice pa se glede verjetnosti korupcije po mnenju anketirancev uvrščajo *učitelji in profesorji* ter *davčni uslužbenci*. Značilnost rezultatov pri tem vprašanju kaže dokaj enovit trendni upad verjetnosti korupcije na domala vseh institucijah, z izjemo pri *uradnikih na ministrstvu*, ki ostajajo na isti odmeri kot lani. Največji upad glede na predhodno meritev beležimo ravno pri zdravnikih, kjer smo denimo še leta 2005 beležili 62% delež pripisane verjetnosti za korupcijo, medtem ko je letos ta delež značilno nižji in znaša 46%. Pozitiven premik v zadnji meritvi, če ga vrednotimo v zmanjšanem »deležu kritičnosti za verjetnost korupcije«, izstopajo še poslanci in pa policisti. Najbolj indikativen, kot rečeno, pa je ravno sistemski premik v zmanjšanje verjetnosti korupcije na praktično vseh opazovani nivojih v zadnjih nekaj meritvah.

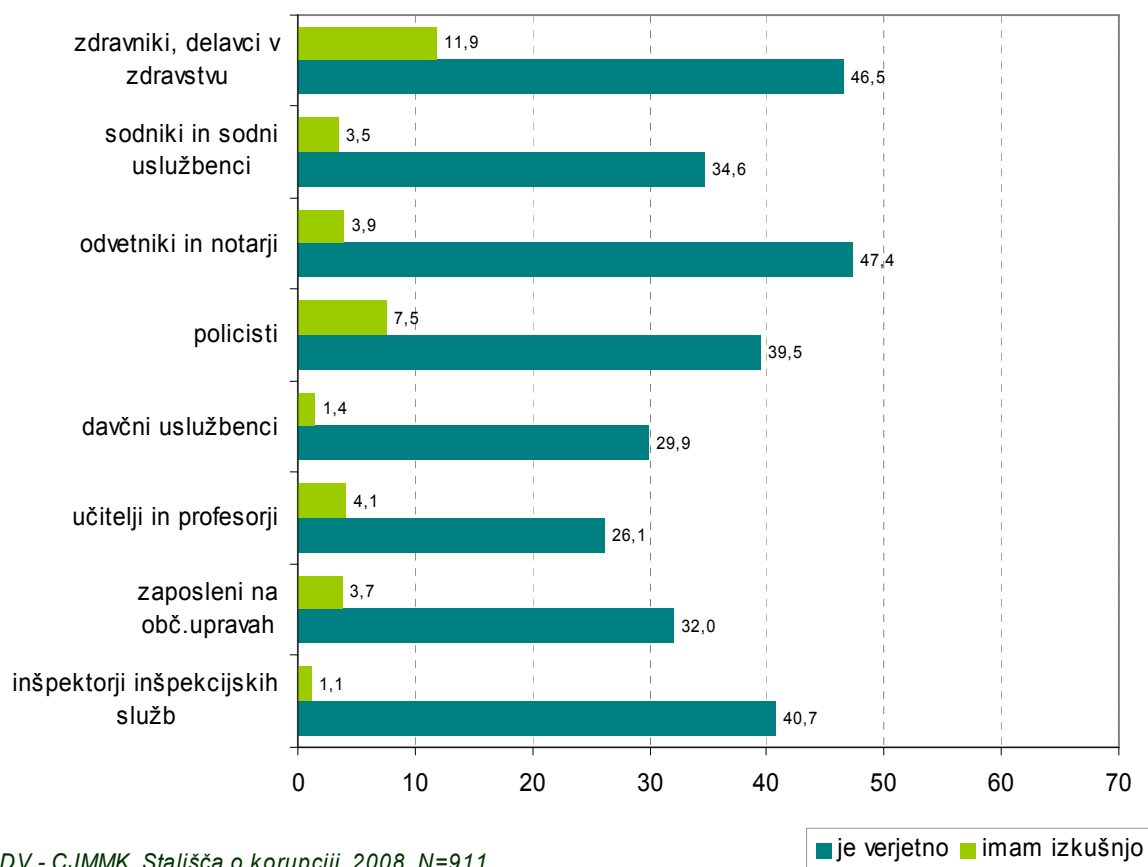
Ali menite, da je verjetno, ali da ni verjetno, da bi posameznik moral ponuditi denar, darilo ali uslugo, da bi spodaj našteve uradne osebe opravile tisto, kar so po službeni dolžnosti dolžne storiti?

FDV - CJMMK, Stališča o korupciji, 2008, N=911

Primerjava odgovorov na vprašanje o osebni izkušnji s korupcijo in odgovorov na vprašanje o verjetnosti korupcije na izbranem področju razkriva izrazito diskrepanco med ocenami in empiričnimi navedbami. Pri vseh ocenjevanih področjih delež anketirancev, ki ocenjujejo, da je korupcija na navedenem področju verjetna, močno presega delež tistih, ki so na navedenem področju tudi zares imeli izkušnjo s korupcijo. Razlika, ki jo ugotavljamo, seveda ni neobičajna. Delno jo lahko pojasnimo s socialno-demografskimi atributi ocenjevalcev (zmožnost participacije pri koruptnem dejanju), delno pa je razlika v odgovorih posledica uporabe različnih meril v oceni nivojev korupcije. Konkretno: večina anketirancev, ki ima izkušnjo s korupcijo, navaja dejanja, ki so povezana s situacijsko korupcijo, medtem ko ocena verjetnosti korupcije vključuje tudi druge (sistemske) nivoje korupcije, ki pa niso vključeni v neposredno izkušnjo anketirancev.

VERJETNOST KORUPCIJE IN DEJANSKA IZKUŠNJA

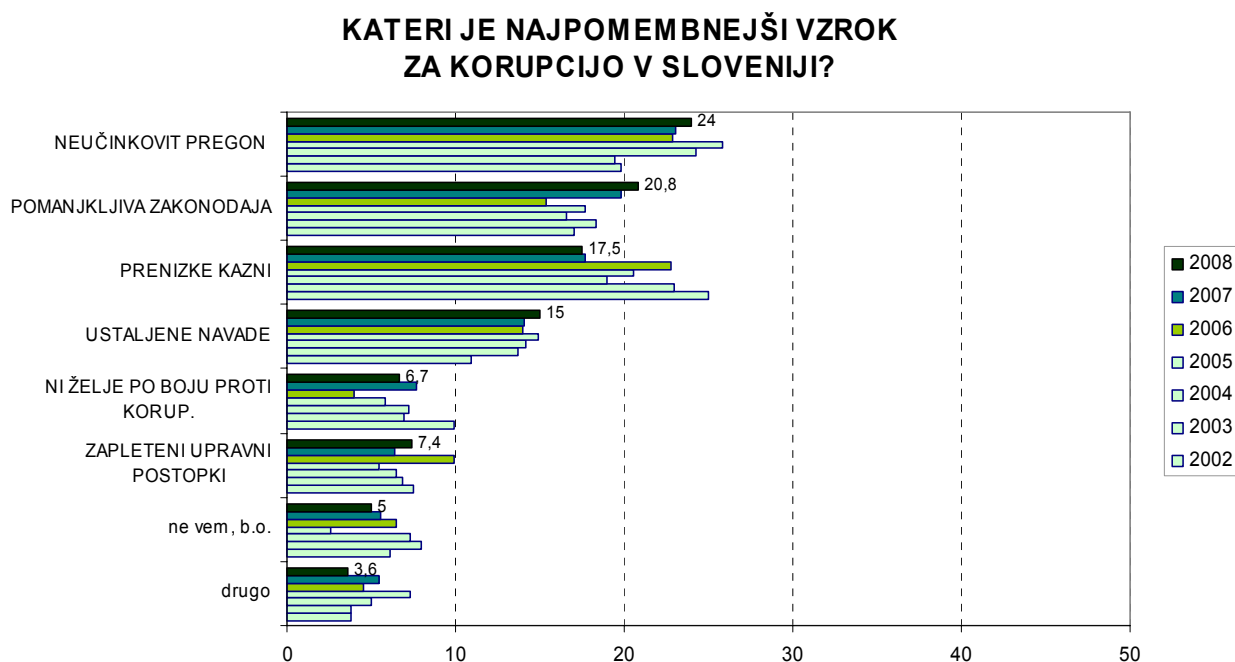

Strukturna analiza kaže na tipično odstopanje v ocenah med različnimi socialnimi kategorijami. Povedano drugače: starejši in anketiranci z višjimi stopnjami izobrazbe in posledično višjim socioekonomskim statusom so v ocenah o verjetnosti korupcije bolj zadržani, nasprotno pa so mlajši in tisti z nižjim socioekonomskim statusom v teh ocenah bolj izraziti. Domnevamo lahko, da so motivi za presojo verjetnosti korupcije pri posameznih kategorijah anketirancev različni in so povezani predvsem s socialnim položajem ocenjevalca. Denimo, občutek ekonomske neenakosti pri nižjih socialnih kategorijah se kaj lahko odraža v bolj izostrenem stališču do koruptivnosti na različnih družbenih področjih.

7.0 Vzroki za korupcijo

Najverjetnejši vzrok za pojav korupcije v Sloveniji je po mnenju anketirancev, kot vselej, *neučinkovit pregon korupcije*. O tem je prepričanih 24% respondentov. Za slabo stanje na tem področju anketiranci krivijo predvsem *pomanjkljivo zakonodajo* (21%) ter *pre nizke kazni*

(18%). Vzrok za korupcijo pa so po mnenju anketirancev tudi ustaljene navade ljudi (15%). V lanski raziskavi smo, denimo, beležiti tudi značilen porast odgovora o *pasivnem sprejemanju korupcije* (iz 4% na 8%), ki je bil sicer v primerjavi z drugimi odgovori na razmeroma nizki ravni, pa vendarle. Letos pa ta delež zopet kaže tendenco upadanja in za zdaj ostaja nekje na povprečju predhodnih meritev.

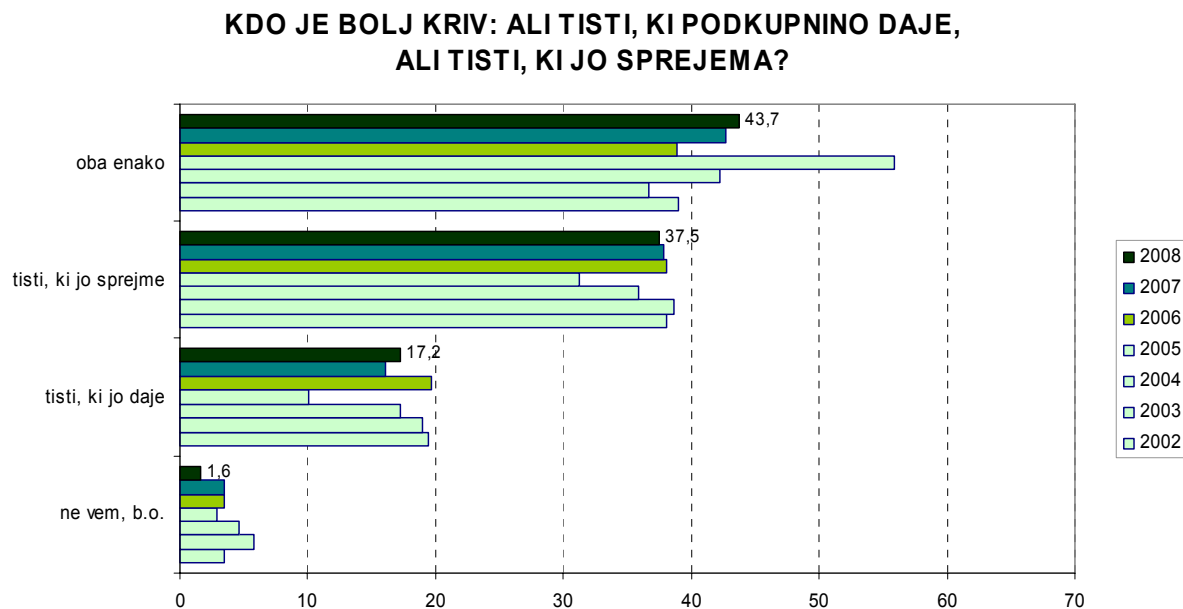
FDV - CJMMK, Stališča o korupciji, 2008, N=911

Stališča o vzrokih za korupcijo so značilno strukturirana. "Odsotnost represije", tako kot v predhodnih meritvah, kot vzrok za korupcijo navajajo predvsem starejši in nižje izobraženi anketiranci, medtem ko višje izobraženi in anketiranci srednjih starostnih kategorij ocenjujejo, da je pojav korupcije povezan predvsem z neučinkovitim pregonom. Nadpovprečen delež višje izobraženih kot pomemben dejavnik korupcije navaja tudi *zapletenost postopkov*.

8.0 Zaznava krivde pri koruptivnih dejanjih

V standarden nabor vprašanj sodi tudi vprašanje, ki preverja, kako respondenti razumejo koruptivni akt. Medletna primerjava meritev, ki smo jih opravili v CJMMK pokaže, da je zaznava dokaj stabilna. Vprašani se razdelijo v dve enako veliki skupini: med tiste, ki vidijo problem korupcije zgolj v tistem, ki podkupnino sprejme in tiste, ki vidijo problem v obeh: tako tistem, ki sprejema, kot tistem, ki daje. Glede na lansko meritev praktično ni razlik.

Pogled na deleže po letih pred tem, pa pokaže nekoliko povečan delež pripisane krivde *obojim enako* in nekoliko zmanjšan delež krivde tistim, ki podkupnino daje (na časovni relaciji 2006 - 2007).

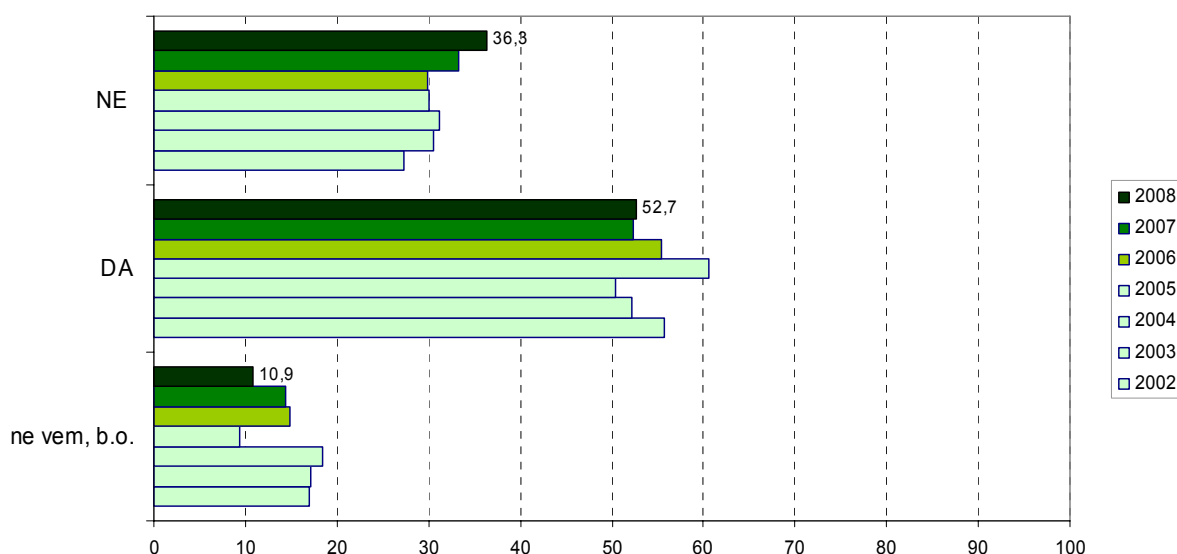
FDV - CJMMK, Stališča o korupciji, 2008, N=911

9.0 Ravnanje ob stiku s korupcijo

9.1 Pripravljenost prijaviti primer korupcije

Pomembno vprašanje subjektivne percepcije korupcije in prizadevanj za zniževanje korupcije je načelna pripravljenost, da prijavimo zaznane primere korupcije. Medletna primerjava ne kaže velikih razlik. Še vedno največji delež anketiranih - več kot polovica (53%) - izjavlja, da bi bila pripravljena korupcijo prijaviti, če bi zanjo izvedeli. Manjše spremembe, še posebej v primerjavi s predhodnima dvema meritvama, kažejo na tendenco k povečani apatičnosti do aktivnega spopada s korupcijo. Delež *pripravljenih prijaviti korupcijo* ostaja na enaki ravni kot lani (53%), medtem ko se je delež tistih, ki korupcije ne bi prijavili, povečal za 3% točke, na 36% (tako kot tudi že leto poprej).

ALI BI PRIJAVILI PRIMER KORUPCIJE, ČE BI ZANJ IZVEDELI?

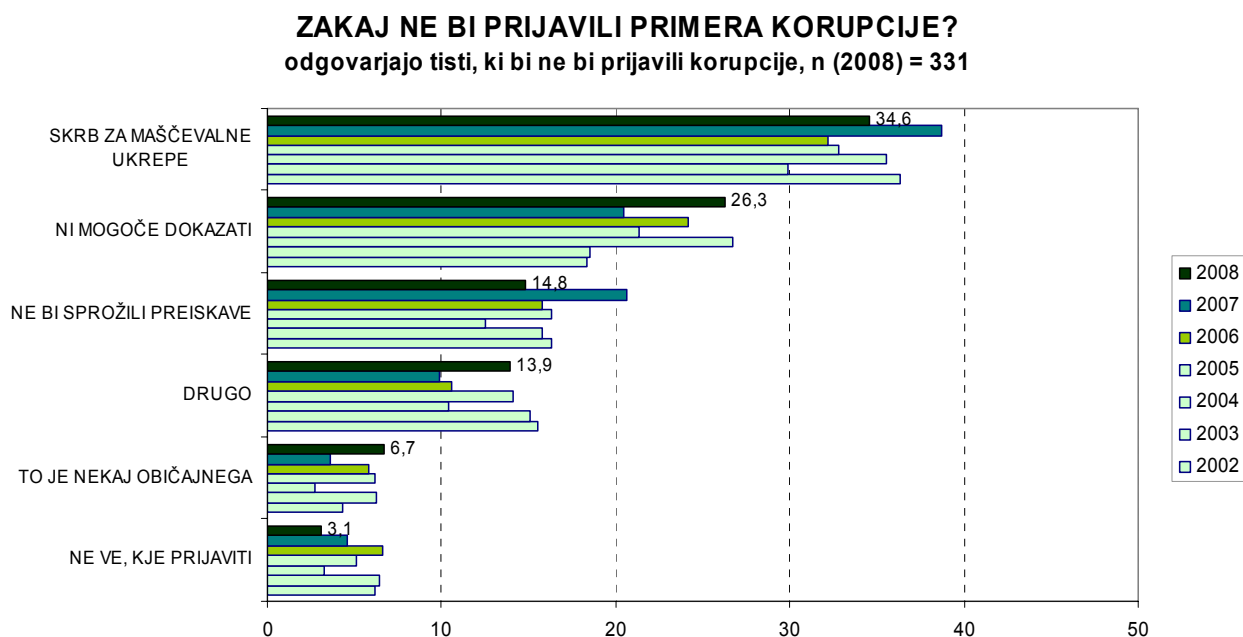

FDV - CJMMK, Stališča o korupciji, 2008, N=911

9.2 Razlogi: zakaj korupcije ne bi prijavili?

Tiste anketirance, ki korupcije ne bi prijavili, smo povprašali tudi po razlogih. Največ (35%) jih pravi, da je ne bi prijavili, *ker se bojijo za morebitne negativne posledice*, 26% jih meni, da *prijava ne bi imela učinka, ker dejanja ne bi bilo mogoče dokazati*, 15% pa jih meni, da *prijava ne bi sprožila nadaljnjih postopkov*. Vse manj (le 3%) pa je respondentov, ki ne vedo, kje bi bilo treba prijavo podati. Primerjava z lansko odmero pa kaže na očitno dinamiko v stališčih do teh vprašanj. Poglavitni razlog, *strah pred maščevalnimi ukrepi*, je po teži nekaj izgubil (4%), relativno precej je pridobil argument: *prijava ne bi imela učinka, ker dejanja ne bi bilo mogoče dokazati* (iz 20% na 26%); pa tudi odgovor: *ker je to pri nas nekaj običajnega* (iz 4% na 7%). Po drugi strani pa je relativno precej upadel razlog ne-prijave: *ker preiskave tako ali tako ne bi sprožili* (iz 21% na 15%). Gre torej za spremembo v »argumentaciji apatičnosti«, če je javnost pred tem menila, da preiskava sploh ne bo sprožena, je v zavesti javnosti prisotno prepričanje, da preiskava sicer bo, ne bo pa tudi njenega zaključka. Javnost je lahko pod vtisom vrste odmevnih medijskih dogodkov, predvsem v lanskem letu, ki so imeli bolj »performativno politični« značaj, ne pa toliko procesno pravnega, kot to pričakuje javnost. Odziv javnosti torej še vedno kaže na specifično apatičnosti glede spopadanja s

korupcijo in seveda nezadovoljivim zaupanjem v organe pregona, ki bi po mnenju ljudi morali aktivneje reševati omenjeno problematiko.

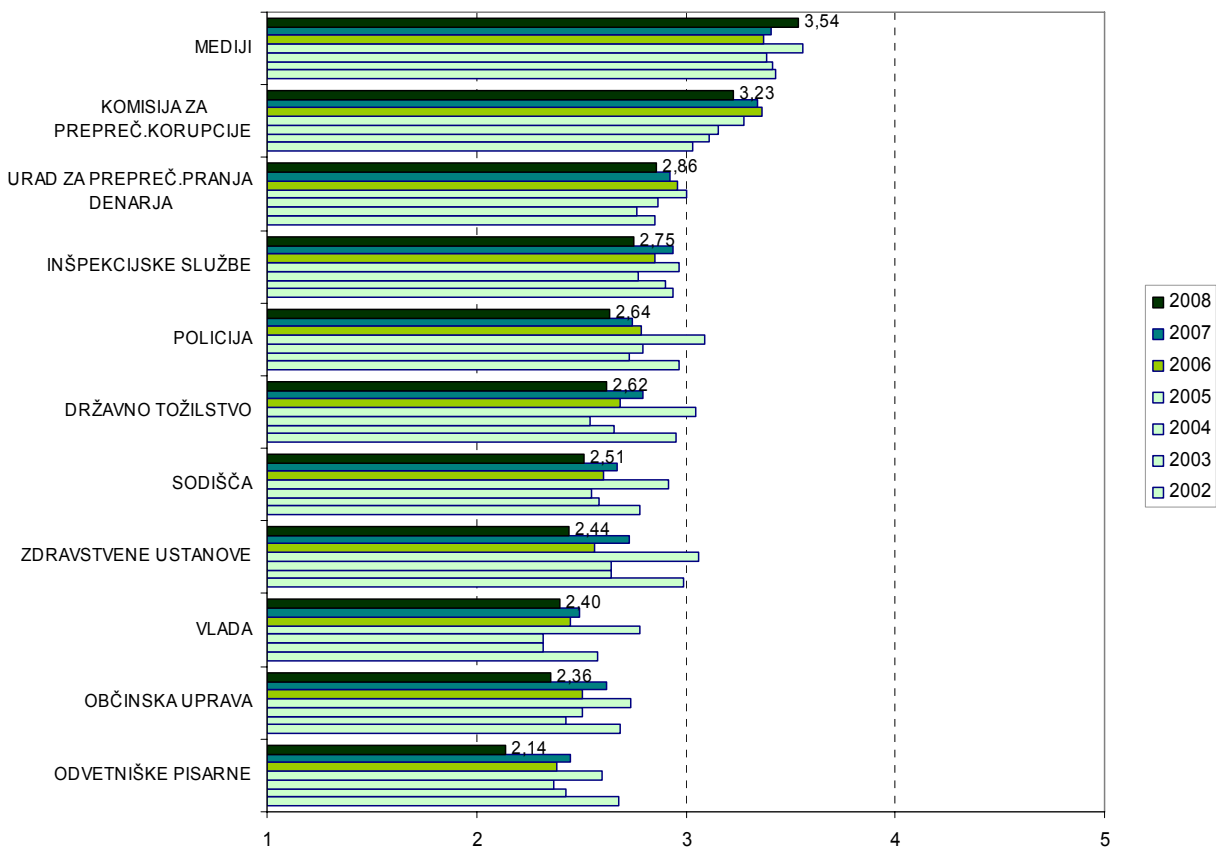
FDV - C/JMMK, Stališča o korupciji, 2008, N=911

10.0 Institucije in boj proti korupciji

Zaznava korupcije v Sloveniji vključuje tudi predstave o tem, kdo je v Sloveniji najbolj zaslužen za boj proti korupciji. Po mnenju anketirancev so za boj proti korupciji najbolj zaslužni mediji in Komisija za preprečevanje korupcije. Slika stališč ostaja dokaj konstantna in razmerja odgovorov se v času niso kaj dosti spreminjala. Vidimo, da so mediji konstantno visoko, kar je pričakovano, še posebej glede na specifično predvolilnega obdobja, ki ga raziskava tudi zajema. Prav tako visoko stoji Komisija za preprečevanje korupcije, pri kateri je v časovnem preseku 2002 - 2007 tendenčno opaziti konstanten porast pripisanih zaslug za boj proti korupciji. Letošnja meritev, glede na lansko, nekoliko zaniha navzdol, a komisija ostaja na relativno visoki povprečni stopnji glede njene vloge in zaslug v boju proti korupciji. Na dno nabora tistih, ki so pripomogli k boju proti korupciji, anketiranci uvrščajo odvetnike, ki so pri »svojih zaslugah« v primerjavi z lansko odmero značilno izgubili, prav tako kot tudi občinske uprave. Vlada, kot tretja s spodnjega dela lestvice, glede »zaslug« ostaja na enaki ravni kot lani, precej pa so glede na lanske odmere izgubile tudi zdravstvene ustanove.

KAKO SO NAŠTETE INSTITUCIJE PRIPOMOGLE K BOJU PROTI KORUPCIJI V SLOVENIJI?

(povprečje na lestvici od 1-sploš niso pripomogle do 5-močno so pripomogle)

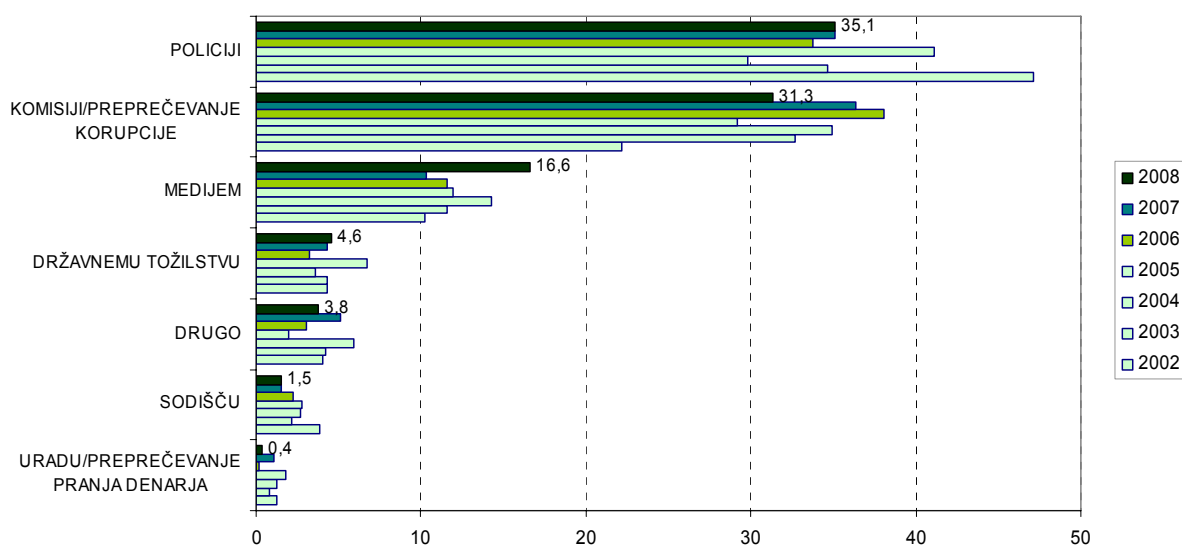
FDV - CJMMK, Stališča o korupciji, 2008, N=911

11.0 Komu prijaviti?

Vprašanje, ki ga prav tako postavljamo vsa leta, meri na zaupanje institucijam, ki bi naj korupcijo preprečevale (obenem pa kaže tudi na poznavanje teh institucij). Slika iz letošnje meritve kaže, da sta najprimernejši mesti za prijavo korupcije po mnenju anketiranih *policija* (35%) in *Komisija za preprečevanje korupcije* (31%). Zadnja je glede na lansko odmerila 5% točk izgubila, medtem ko policija ostaja na enaki ravni. Precej pa so primerjalno pridobili *mediji* (iz 10% na 17%), ki imajo po teži sicer pol manj navedb kot prej omenjena prva dva »naslova«, kamor bi se anketiranci obrnili v primeru prijave. Zanimivo in delno pričakovano je seveda tudi, da mediji kot relevanten subjekt v zavesti javnosti v boju proti korupciji izraziteje izstopajo prav časa (letu) volitev. Vidimo lahko namreč, če pogledamo predhodne meritve, da so izraziteje izstopali tudi v letu 2004.

Ostali akterji ostajajo bolj kot ne neprepoznavni. Državno tožilstvo, sodišča in Urad za preprečevanje pranja denarja tudi tokrat ostajajo v zavesti korupcijsko osveščenih državljanov dokaj nerelevantne instance.

KOMU BI PRIJAVILI PRIMER KORUPCIJE, ČE BI ZANJ IZVEDELI?
odgovarjajo tisti, ki bi primer korupcije prijavili, n (2008) = 480

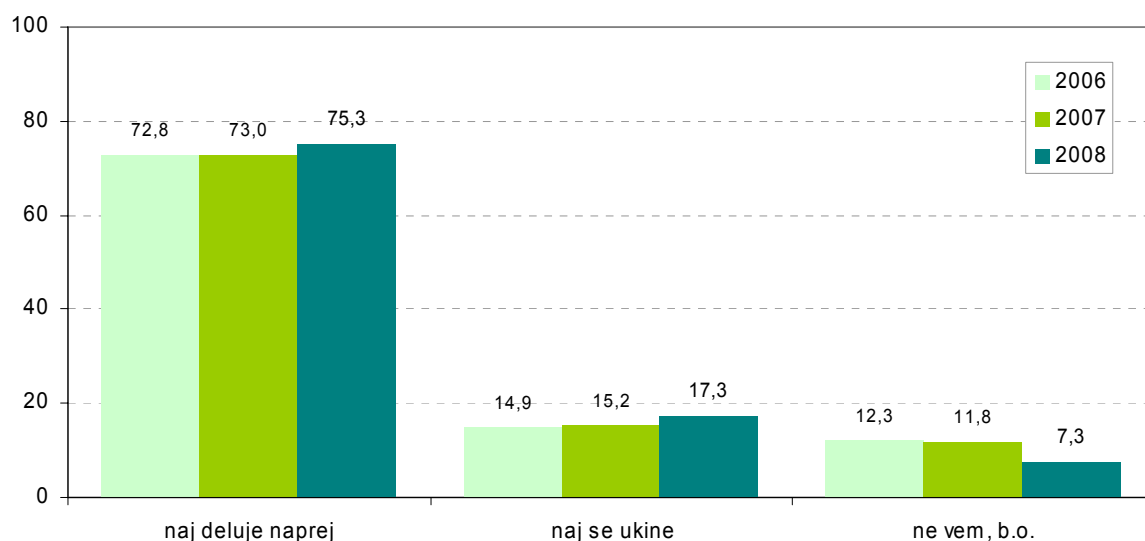

FDV - CJMMK, Stališča o korupciji, 2008, N=911

12.0 Odnos javnosti do dela komisije za preprečevanje korupcije

Glede na razširjenost pojava se seveda zastavlja vprašanje: kakšno, vlogo ima Komisija za preprečevanje korupcije in kakšno zaupanje uživa v slovenski javnosti. O komisiji je bilo v zadnjem času precej govora - predvsem s strani dela politike - od tendenc v smislu njenega ukinjanja v prvi polovici lanskega leta, do poskusa minimiziranja njene vloge in utemeljevanja njene odvečnosti. Odziv javnosti je ob tem vprašanju drugačen in dokaj enoznačen.

ALI NAJ KOMISIJA ZA PREPREČEVANJE KORUPCIJE DELUJE ŠE NAPREJ, ALI NAJ SE UKINE?

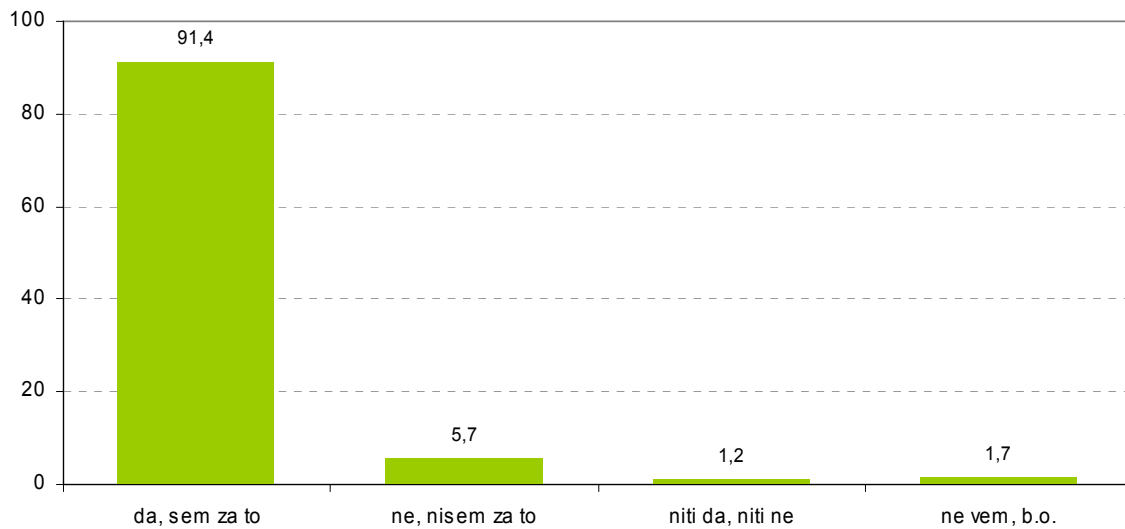

FDV - CJMMK, Stališča o korupciji, 2008, N=911

Tako predhodne odmere kot letošnja, kažejo sliko nesporne večinske podpore v smislu nadaljnjega delovanja te komisije. Kar 75% anketiranih se na delovanje te komisije v prihodnosti odzove afirmativno. Strukturno večjih razlik ni, saj praktično vse populacijske subkategorije komisiji izrekajo značilno podporo. Kljub temu pa velja omeniti, da je ta podpora še izrazitejša med višjimi izobrazbenimi kategorijami (80%).

Letos smo v okviru ocene dela in vloge komisije vsem anketirancem, ki so potrdili potrebnost obstoja komisije v prihodnje, zastavili dodatno vprašanje: *Ali ste za to, da se razširi delovno področje in okrepi pristojnosti komisije za preprečevanje korupcije?*

**ALI STE ZATO, DA SE RAZŠIRI DELOVNO PODROČJE IN OKREPI
PRISTOJNOSTI KOMISIJE ZA PREPREČEVANJE KORUPCIJE?
tisti, ki pravijo, da naj Komisija deluje naprej, n = 683**

FDV - CJMMK, Stališča o korupciji, 2008, N=911

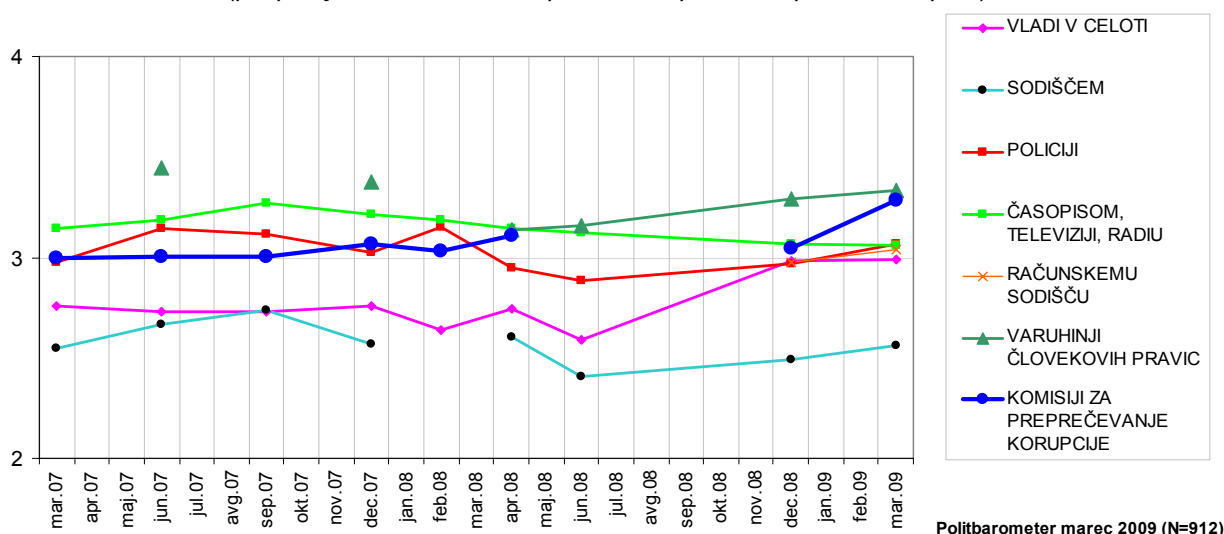
Rezultati kažejo izrazito prevladujoče stališče do širitve področja in pristojnosti tako na ravni celotnega vzorca kot ravni posameznih podpopulacij. Javnost, poleg obstoja komisije, torej izrazito večinsko podpira tudi utrditev njene vloge in povečanje njenih pristojnosti v samem procesu boja proti korupciji.

13.0 Sekundarni viri ...

Te vtise o odnosu javnosti do komisije potrjujejo tudi rezultati nekaterih drugih raziskav. Kmalu po meritvi raziskave »Stališča o korupciji 2008« je potekala tudi raziskava o aktualnem dogajanju v Sloveniji ("Politbarometer"), ki med drugim vključuje vprašanja o zaupanju v institucije sistema, med katerimi je tudi Komisija za preprečevanje korupcije.

Zaupanje v institucije

(povprečje na lestvici od 1-splošno ne zaupam do 5-povsem zaupam)

V seriji meritev od marca 2007 do marca 2009 Politbarometer ponuja časovno primerjalni pogled na zaupanje v specifične državne institucije, med katerimi je tudi *Komisija za preprečevanje korupcije* merjena osemkrat. V prikazu so institucije, katerih primerjalna osnova (z izjemo »varuhinje«, ki je v prikazu zgolj ilustrativno) izhaja iz njihove sorodnosti glede na naloge, ki jih imajo in so vezane na spopadanje s korupcijo. Linija povprečij, ki kažejo stopnjo zaupanja ljudi v navedene institucije, kaže komisijo kot institucijo visokega zaupanja, ki je še posebno na prehodu december 2008 - marec 2009 svoj položaj še dodatno utrdila. Povprečje se je v zadnji (marčevski) meritvi povzpelo na raven, ki presega raven povprečij vseh predhodnih odmer. To seveda potrjuje javnomnenjsko podobo komisije, ki jo odraža tudi letošnja raziskava *Stališča o korupciji 2008*.

14. Zaključek

Splošna ocena zadnje meritve raziskave *Stališča o korupciji 2008*, pokaže utrjenost predstav ljudi o razširjenosti tega pojava v slovenski družbi. Podatki v seriji večih meritev od leta 2002 pravzaprav ne kažejo kakšnih zelo velikih premikov in odstopanj. Za letošnjo meritev pa je vseeno moč opaziti izostritev stališč v zvezi s pojavi in razširjenostjo korupcije, torej se javnost odziva še nekoliko bolj kritično, kot se je odzivala tudi že doslej. Lahko bi dejali, da je javnost v tem času bolj senzibilizirana, ko odgovarja na vprašanja o pojavih korupcije v Sloveniji. Opazimo lahko, da ljudje zaznavajo povečan obseg koruptivnih dejanj še posebej v zadnjem času. Velja seveda omeniti, da je bila raziskava narejena za leto 2008, ki je bilo

obenem volilno leto in takrat se vsebina teh vprašanj skozi medijske tematizacije kaže še posebej izostreno. Ni nepomembno pa, da je bilo to tudi leto medijsko zelo odmevnih afer. Pokaže se, da so dejavnik, ki najbolj vpliva na oblikovanje stališč in mnenj pri ljudeh ravno mediji. Tudi letos velja omeniti, da podatke (sicer v nekoliko manjši meri, a vendarle še vedno) preveva značilna stopnja pasivizacije med ljudmi oz. »apatičnosti« do aktivnejšega reševanja tega problema, predvsem zaradi občutka nemoči in premalo učinkovitega pregona. Za konec pa gotovo velja omeniti, da tudi letošnje meritev zaznamuje nesporno dober položaj Komisije za preprečevanje korupcije, ki jo ta uživa v javnosti. To potrjuje tudi dejstvo, da so se anketiranci izrazito afirmativno izrekli tako o nadaljnjem delovanju te komisije, kot tudi o možnosti širitve njenih pristojnosti. Te ugotovitve dodatno potrjujejo tudi sekundarni viri, kjer se komisija uvršča med institucije najvišjega zaupanja med tistimi, katerih delo je vezano na boj proti korupciji.